

Mariologia Zwingliego zasadniczo nie wiele się różni od mariologii Lutra, a główna różnica między poglądami mariologicznymi Lutra i Zwingliego polega jedynie na tym, że Zwingli podkreślał ważność znaczenia prawdy o Wniebowzięciu.

Wreszcie, gdy chodzi o mariologię Kalwina, to stwierdzić należy, iż również Kalwin wyznawał szereg prawd maryjnych, które są całkowicie zgodne z mariologią katolicką.

Ostatecznie trzeba tu także zaznaczyć, iż *Confessio Augustana*, symbol wiary ewangelickiej, który po dzień dzisiejszy obowiązuje u wielkiej ilości protestantów, w swym 3 artykule jako dogmat wymienia prawdę o narodzeniu Chrystusa Pana z Maryi Dziewicy.

Na podstawie więc powyższego naświetlenia na temat mariologii w protestantyzmie pierwotnym wypada stwierdzić, że istnieją bardzo poważne perspektywy uzgodnień między mariologią katolicką a protestancką.

Reasumując wszystkie refleksje niniejszego komunikatu trzeba podkreślić zasadnicze znaczenie tezy mariologicznej o zadaniu Najświętszej Maryi Panny, które polega na prowadzeniu całej ludzkości do Chrystusa Pana. Skoro bowiem najważniejszą podstawą wszelkiej działalności ekumenicznej jest Osoba i nauka Chrystusa Pana, to najważniejsze zadanie w życiu ekumenicznym przypada Najświętszej Maryi Pannie, gdyż Ona właśnie prowadzi w najbardziej pełnym tego słowa znaczeniu ludzkość do Swego Syna, Chrystusa Pana, a tym samym do jedności w Chrystusie Panu i do jedności w Mistycznym Ciele Chrystusa, czyli do jedności kościelnej.

Warszawa

KS. KAZIMIERZ HOFFMANN

Ks. Bogumił Lewandowski, Rzym

ZAGADNIENIA LITURGICZNE NA PIERWSZEJ SESJI SYNODU BISKUPÓW

I. DYSKUSJA O LITURGII NA SYNODZIE

W miesiącu czerwcu 1967 r. Sekretariat Generalny Synodu Biskupów rozesłał z polecenia Ojca św. Konferencjom Biskupów poszczególnych krajów na całym świecie tzw. „Argumenta”, czyli krótkie przedstawienie zagadnień, które będą omawiane na pierwszej sesji Synodu Biskupów w miesiącu październiku w Rzymie.¹

¹ *Synodus Episcoporum, ARGUMENTA DE QUIBUS DISCEPTABITUR IN PRIMO GENERALI COETU SYNODI EPISCOPORUM*, Typis Polyglottis Vaticanis 1967. W powyższym dokumencie przekazano Konferencjom Biskupów świata 5 problemów, które były rozważane na Synodzie Biskupów: 1 — zasady reformy prawa kanonicznego; 2 — reforma seminariów duchownych; 3 — dalsza reforma liturgii św.; 4 — o niebezpiecznych opiniach współczesnych, a szczególnie o ateizmie i 5 — o małżeństwach mieszanych.

Wśród 5 „Argumentów” umieszczono także zagadnienie dalszej reformy liturgicznej — „ARGUMENTUM DE SACRA LITURGIA”.² „Argument” ten został przygotowany przez Papieską Radę Liturgiczną,³ która na początku zaznajamia biskupów ze stanem reformy liturgicznej po II Soborze Watykańskim oraz podaje zasady dalszej reformy: mszału rzymskiego, brewiarza, pontyfikału i rytuału. Szczególnie dużo miejsca poświęcono brewiarzowi i reformie liturgii Mszy św., czyli tzw. Mszy św. „normatywnej”.

Omówieniu „Argumentu” o liturgii Ojcowie Synodu poświęcili ostatni tydzień obrad (21—26 października).

Dnia 21 października kard. Jakub Lercaro, Prezes Papieskiej Rady Liturgicznej przedstawił Ojcom Synodu w swej „Relacji”⁴ stan badań Komisji liturgicznych nad dalszą reformą liturgii, a szczególnie dotyczących reformy modlitw brewiarzowych i porządku Mszy św. (Ordo Missae) przedstawiając Ojcom szczegóły tzw. Mszy św. „normatywnej”. Kończąc Kardynał przypomniał Ojcom zasady reformy liturgicznej:

- nadanie liturgii charakteru przede wszystkim pastoralnego,
- wierność żywej tradycji Kościoła,
- „aggiornamento” liturgii zgodnie z wymogami i zasadami nakreślonymi przez II Sobór Watykański, szczególnie w Konstytucji o Liturgii św. i o Kościele.

Po „Relacji” Kardynała rozdano Ojcom „Supplementum”⁵ do tejże „Relacji o liturgii św.”, zawierające tzw. „Ouaesita Pontificia”, czyli 4 zapytania Ojca św. skierowane do Ojców Synodu dotyczące nowych form Modlitwy Eucharystycznej Kościoła.

Tego samego dnia rozpoczęła się dyskusja nad przedstawionymi problemami liturgicznymi. Zabrało głos 9 Ojców, którzy podkreślili: dotąd przeprowadzona reforma liturgiczna szczególnie rytów Mszy św. dała już owoce pastoralne: zwiększyła pobożność i czynny udział wiernych w liturgii. Dlatego prace Papieskiej Rady Liturgicznej rządu Mszy św. (Ordo Missae), przedstawiając Ojcom szczegóły tzw. Mszy św. „normatywnej”. Lecz Ojcowie wyrazili pragnienie, by Papieska Rada Liturgiczna przed opublikowaniem nowych dokumentów dotyczących dalszej reformy, poinformowała biskupów i przekazała materiał jeszcze przed oficjalnym ogłoszeniem i wprowadzeniem w życie.⁶

² Por. *Ibidem*, str. 21—57.

³ Pełna nazwa brzmi: CONSILIIUM AD EXSEQUENDAM CONSTITUTIONEM DE SACRA LITURGIA. Została ona powołana do życia przez Pawła VI w styczniu 1964 r. i składa się z 11 kardynałów, 36 biskupów, 1 opata oraz ponad 200 specjalistów liturgii z całego świata; por. *L'Osservatore Romano*, 23—24 ottobre 1967.

⁴ *Sumodus Episcoporum, Relatio de Sacra Liturgia*, Typis Polyglottis Vaticanis, 1967, str. 17.

⁵ *Synodus Episcoporum, Supplementum ad Relationem „De Sacra Liturgia”*, Typis Polyglottis Vaticanis 1967, str. 10.

⁶ Por. *Notitiae* 35 (1967) 353; *L'Osservatore Romano*, 22 ottobre 1967.

23.X. sekretarz specjalny Synodu od spraw liturgicznych O. Bugnini podał Ojcom wyjaśnienia dotyczące reformy modlitw brewiarzowych zgodnie z przekazany wzorem.⁷ Przemawiało 21 Ojców, którzy podkreślali następujące momenty reformy liturgicznej:

- moment intronizacji Pisma św. we Mszy św. uroczystej;
- pobożność wiernych ku Chrystusowi Eucharystycznemu (obecność rzeczywista Zbawiciela), ku Matce Bożej i Świętym;
- wprowadzenie tekstów Pisma św. do Sakramentu Pokuty;
- pozostawienie biskupom swobody wyboru lekcji we Mszy św. szczególnie na misjach;
- problem „typu” Mszy św. dla dzieci i młodzieży;
- konieczność reformy brewiarza;
- we Mszy św. „normatywnej” zachować proporcję między liturgią Słowa i Ofiary;
- słowa konsekracji Eucharystii powinny być identyczne w nowych Modlitwach Eucharystycznych, jak i w kanonie rzymskim;
- konieczność ściślejszych kontaktów Papieskiej Rady Liturgicznej z Konferencjami Biskupimi świata.⁸

24.X. Przemawiało 16 Ojców. Poruszano następujące problemy:

- uproszczenie rytów nie może prowadzić do całkowitej liberalizacji pod pretekstem „ducha” Soboru;
- większej swobody w tłumaczeniu tekstów liturgicznych;
- ryt Mszy św. nie może być „za bardzo prosty”;
- w wielkich miastach powinna być zawsze Msza św. w języku łacińskim, ze względu na obcokrajowców i turystów;
- Msza św. „normatywna” może być zatwierdzona, lecz nie wszystko może być śpiewane;
- utworzenie nowych formularzy mszalnych wotywnych ze specjalnymi lekcjami (np. dla dzieci, młodzieży, na szczególne uroczystości);
- konieczność gruntownej i poprawnej formacji liturgicznej⁹ w zakonach i zgromadzeniach zakonnych.

25.X. Zabrało głos 17 Ojców, którzy podkreślali:

- uproszczenie rytów Mszy św. powinno być zgodne z żywą tradycją Kościoła;
- Msza św. „normatywna” godna jest pochwały, lecz trzeba zachować należną proporcję między liturgią Słowa i Ofiary; Gloria powinno być śpiewane po Komunii św.;

⁷ Por. *Consilium ad exsequendam Constitutionem de Sacra Liturgia, SPECIMEN DIVINI OFFICII pro diebus a 12 ad 18 novembris 1967.*

⁸ Por. *L'Osservatore Romano*, 23—24 Ottobre 1967.

⁹ Por. *L'Osservatore, Romano* 25 ottobre 1967.

¹⁰ Por. *Synodus Episcoporum, Responsiones Em.mi Card. Iacobi Lercaro, Relatoris ad animadversiones circa quaestiones „De Sacra Liturgia”, Typis Polyglottis Vaticanis 1967.*

- zachować zawsze możliwość odprawienia Mszy św. w języku łacińskim i śpiew gregoriański;
- reforma modlitwy brewiarzowej powinna uwzględnić jej charakter pochwalny i przebłagalny;
- modlitwa brewiarzowa dla całego Kościoła — wszystkich wiernych: dla kapłanów obowiązkowa, dla świeckich dowolna;
- w reformie liturgii rzymskiej wykorzystać trzeba bogactwo liturgii wschodnich;
- w tekstach nowych Modlitw Eucharystycznych bardziej uwydatnić rzeczywistą obecność Chrystusa;
- przez reformę nie można dawać podstaw do liberalizmu i nadużyć;
- uwydatnić charakter teologiczny, pedagogiczny i pastoralny liturgii, a szczególnie liturgii Mszy św.;
- nadać liturgii charakter misyjny.

Tego samego dnia kard. Lercaro w „Responsiones”¹⁰ podziękował Ojcom za głosy w dyskusji oraz zapewnił, że myśli Ojców będą wzięte pod rozwagę przez Papieską Radę Liturgiczną w dalszej zamierzonej reformie, zaznaczając, że tak kapłani, jak i biskupi powinni być także przygotowani do dalszej reformy i okazać zaufanie organom Stolicy św. pracującym nad odnową liturgii. Biskupi będą powiadamiani wcześniej o zamierzonych reformach.

Ogólnie w dyskusji o liturgii zabrało głos 63 Ojców.

Następnie poddano głosowaniu Ojców „Zapytania”¹¹ Ojca św. dotyczące dalszej reformy.

24.X. Ojcowie zgromadzili się w Kaplicy Sykstyńskiej w Watykanie i uczestniczyli we Mszy św. „normatywnej”, potem wrócili do Auli Synodalnej i kontynuowano dyskusję liturgiczną.

Do kroniki liturgicznej Synodu Biskupiego należy zaliczyć jeszcze dwie konferencje prasowe przedstawicieli Ojców Synodalnych¹², którzy poinformowali dziennikarzy o przebiegu dyskusji nad dalszą reformą liturgii św.

II. DALSZĄ REFORMA RYTÓW MSZY ŚW. „MISSA NORMATIVA”

Zgodnie z soborowymi wytycznymi zawartymi w Konstytucji o Liturgii św., a szczególnie w art. 50: „Układ Mszy (Ordo Missae) należy tak przerobić, aby jaśniej wystąpiło właściwe znaczenie i wzajemny związek poszczególnych części, a pobożny i czynny udział wiernych stał się łatwiejszy” i w art. 34: „Obrzędy niech się odznaczają szlachetną prostotą, niech będą krótkie i jasne bez nie-

¹² Por. *L'Osservatore Romano*, 23, 24. X. 1967: 26. X. 1967. „De Sacra Liturgia”, Typis Polyglottis Vaticanis 1967.

¹³ Por. *L'Osservatore Romano*, 23, 24. X. 1967: 26. X. 1967.

potrzebnych powtórzeń, dostosowane do pojętności wiernych, aby na ogół nie potrzebowały wielu wyjaśnień." Papieska Rada Liturgiczna przedstawiła Ojcom Synodu zasady i wzór nowych reform dotyczących sprawowania Ofiary Eucharystycznej.

Przewidziane jest dalsze uproszczenie rytów Mszy św. ze względu na łatwiejszy udział wiernych i owocniejsze uczestnictwo w Ofierze Eucharystycznej Chrystusa i Kościoła. Tutaj podamy tylko zasady reformy rytów Mszy św. i wynik głosowania Ojców, a w dalszej części omówimy wzór nowych rytów, czyli tzw. Mszę św. „normatywną”.

Początkowe obrzędy Mszy św. przedstawiałyby się następująco:

- śpiew wiernych;
- kapłan przystępuje do ołtarza, całuje go i okadza;
- celebrans udaje się „ad sedem” i stojąc pozdrawia wiernych zgromadzonych w świątyni;
- następuje akt żalu, śpiew *Kyrie* lub *Gloria*;
- modlitwa mszalna.

Liturgia Słowa Bożego:¹³

- trzy lekcje: 1 — ze Starego Testamentu,
2 — z Nowego Testamentu,
3 — Ewangelia św.
- śpiew między lekcjami (na nowo rozpracowany);
- Wyznanie Wiary (tylko w niedziele i święta de praecepto);
- Modlitwa wiernych jest elementem strukturalnym we Mszy św. i zawsze obowiązuje.

Liturgia Ofiary:

1. Ofiarowanie: — przyniesienie darów do ołtarza;
— celebrans składa ofiary na ołtarzu (z modlitwą lub bez);
— modlitwa nad darami ofiarnymi.
2. Modlitwa Eucharystyczna:
— prefacja;
— kanon zakończony *Amen* po doksolgii.

¹³ Lekcja we Mszy św. mają być rozłożone według cyklu trzyletniego, *Synodus Episcoporum, Argumenta...*, str. 46.

¹⁴ Przewidziane są 4 Modlitwy Eucharystyczne:

1 — obecny kanon rzymski,

2 — krótsza, może być wzięta z Liturgii św. Hipolita pochodzącej z 216 r.,

3 — dłuższa ze specjalnymi prefacjami na wszystkie uroczystości,

4 — dłuższa ze stałą prefacją,

¹⁵ W nowych Modlitwach Eucharystycznych misterium Eucharystii ma być przedstawione w całokształcie historii zbawienia, ze szczególnym uwzględnieniem misterium paschalnego Chrystusa i działalności Ducha św. w Kościele.

3. Komunia św.:

- przygotowanie:
  - Ojciec nasz z modlitwą
  - *Pax*

Zakończenie Mszy św.:

- błogosławieństwo
- *Ite, missa est.*¹⁶
  - złamanie postaci chleba i mieszanie postaci
  - śpiew Baranku Boży
- ryt Komunii św. jeszcze bardziej uproszczony
- po Komunii św. adoracja w ciszy lub śpiew dziękczynny.

26. X. odbyło się głosowanie nad przedstawionymi projektami dalszej reformy liturgicznej.

Na postawione Ojcom pytanie: „Czy podoba się Ojcom struktura Mszy św. „normatywnej” w ogólności?” 71 — odpowiedziało pozytywnie; 43 — negatywnie, a 62 — zaproponowało następujące uzupełnienia:

a) Msza św. „normatywna” w ogólności:

- Msza św. „normatywna” powinna być także dostosowana jako Msza św. czytana, a nie tylko śpiewana, by mogła być łatwiej wprowadzona na parafii;
- zostawić miejsce Konferencjom Biskupim na wprowadzenie pewnych koniecznych lub pożytecznych adaptacji, zgodnie z wymogami miejscowymi;
- cały schemat Mszy św. „normatywnej” powinien być bogatszy, gdy chodzi o gesty liturgiczne (znaki krzyża i przyklęknięcia, pokłony) zgodnie z życzeniami i potrzebami wiernych w poszczególnych narodach;
- modlitwy po cichu przez kapłana odmawiane winny być pozostawione, co więcej zwiększone, by kapłan mógł sam wybierać;
- nic nie zostawiać „ad libitum” kapłana, lecz wszystko ściśle określić, by nie było różnic pomiędzy kościołami i regionami;
- zachować właściwą proporcję między liturgią Słowa i Ofiary;
- Konferencjom Biskupim zostawić więcej miejsca w wyborze lekcji i modlitw, a nawet ich kompozycji;
- więcej momentów ciszy;
- nie zostawiać za dużo na zupełną ciszę, człowiek współczesny przyzwyczajony jest do aktywności w życiu.

b) początek Mszy św.:

- *Kyrie* zawsze powinno obowiązywać;
- *Gloria* — zachować jak dotąd;

¹⁶ Por. *Synodus Episcoporum, Argumenta...*, str. 42—48.

c) Liturgia Słowa Bożego:

- po liturgii Słowa zachować święte milczenie — czas na rozmyślenie;
- śpiewy po lekcjach bardzo krótkie lub znieść zupełnie;
- modlitwa wiernych nie wydaje się być konieczna we wszystkich Mszach św. i może być po Komunii św.

d) Liturgia ofiary — ryt ofiarowania:

- mniej zredukować ryt ofiarowania, pozostawić ryt dotychczasowy, a szczególnie wlanie wody do kielicha z modlitwą;
- modlitwy po cichu mówione przez kapłana powinny być obowiązkowe;
- zachować *Orate fratres* z odpowiedzią;
- Modlitwa Eucharystyczna:
- aklamacja wiernych po konsekracji powinna być zawsze obowiązkowa we wszystkich Modlitwach Eucharystycznych;
- zachować dotychczasową modlitwę przed *Pax*;
- modlitwy kapłana, przed i po Komunii św. powinny być zachowane, przynajmniej w „prywatnych” Mszach św. kapłana;
- sprawę Komunii św. pod dwiema postaciami pozostawić Konferencjom Biskupim lub biskupom;
- pozwolić na przyjmowanie Komunii św. z ręki;
- uroczyste błogosławieństwo na zakończenie Mszy św. zarezerwować biskupowi.

Drugie pytanie dotyczy aktu żalu na początku Mszy św.:

„Czy podoba się Ojcom, aby akt żalu zachowany był w każdej Mszy św. w różnych formach, zależnie od pory roku liturgicznego lub innych okoliczności, tak aby wszyscy w nim uczestniczyli?”

108 Ojców wypowiedziało się za, przeciwko — 23, a 39 — zaproponowało następujące modyfikacje:

- akt żalu powinien być krótki, ściśle określony i jednakowy dla całego Kościoła; taki sam przez cały rok lub przynajmniej w podobnych formach;
- różne formy aktu żalu powinny być zostawione do decyzji Konferencjom Biskupim lub kapłanom;
- obecna absolucja po akcie żalu nie wydaje się być prawdziwą absolucją i może wiernych w błąd wprowadzić;
- co do miejsca: akt żalu może być albo na początku liturgii Słowa lub Ofiary;
- *Confiteor* powinno być zachowane w różnych jednak postaciach:
  - w formie skróconej odmawianej razem przez kapłana i wiernych;
  - pozostawić tylko pierwszą część;
  - zachować *Confiteor* co do istoty;
  - dodać słowa „i opuszczeniem” (et omissio);
- modlitwa końcowa może mieć różne formy.

Na pytanie trzecie: „Czy podoba się Ojcom, aby we Mszy św. były 3 lekcje, naprzód na czas próby, a potem zostanie ustalona ilość lekcji we Mszy św.”, 72 Ojców wypowiedziało się za; przeciwko — 59, a 41 za wprowadzeniem pewnych uzupełnień, które dotyczyły:

- „czas próby” nie wydaje się konieczny;
- „czas próby” może być tylko dla pewnych Konferencji i na określone miejsca;
- nie na długo rozciągać „czas próby” — np. nie dłużej niż dwa lata;
- trzy lekcje należy wprowadzić dopiero po okresie próby, jeżeli będzie pozytywny wynik;
- trzy lekcje mogą być obowiązkowe tylko we Mszy św. dla dorosłych;
- trzy lekcje nie powinny być obowiązuje, lecz zalecone (kapłan może wybrać jedną z dwu pierwszych);
- na misjach tylko jedna lekcja może być i to bardziej dostosowana do warunków;
- we Mszach św. „prywatnych” (sam kapłan) może być tylko jedna lekcja, we Mszach św. z udziałem wiernych: jedna, dwie lub trzy.

Czwarte pytanie dotyczy reformy śpiewów na wejście, na ofiarowanie i na Komunię i brzmi:

„Czy podoba się Ojcom, aby na wejście, na ofiarowanie i na Komunię wprowadzić inne odpowiednie śpiewy według uznania Konferencji Biskupich i aby nowe teksty śpiewów były zatwierdzone przez Konferencje?”.

126 Ojców wypowiedziało się pozytywnie, 25 — negatywnie, a 19 podało następujące uzupełnienia:

- konieczne jest zachowanie pewnego porządku w nowych tekstach;
- teksty powinny być tak wybrane przez Konferencje Biskupie, aby odpowiadały swemu celowi;
- części śpiewane przeznaczone dla wiernych, powinny być zupełnie opuszczone, jeżeli kapłan sam odprawia;
- należy uważać, aby teksty dotychczasowe, tchnące artystycznym i pobożnością nie poszły w zupełne zapomnienie¹⁷.

Z przedstawionego materiału i wypowiedzi Ojców możemy zauważyć:

- 1) wielką troskę biskupów świata o odnowienie liturgii św. w duchu wierności żywej tradycji Kościoła, ale i dostosowanie jej do potrzeb i wymogów Kościoła naszych czasów;

¹⁷ Opracowano na podstawie: *Synodus Episcoporum, Argumenta...*, str. 45—47; *Relatio De Sacra Liturgia*, str. 8—12; *Exitus manifestationis sententiae...*, str. 8—11; *Notitiae* 35 (1967) 359—361.

- 2) troska ta dotyczy szczególnie reformy rytów Mszy św., która ustawicznie uobecnia nam paschalne misterium Chrystusa;
- 3) udział wiernych w liturgii powinien być świadomy, czynny i owocny, dlatego zamierzona reforma powinna być stopniowa, by biskupi i kapłani mogli do tego przygotować swoich wiernych;
- 4) Papieska Rada Liturgiczna pragnie jak najwięcej korzystać z pomocy i doświadczenia biskupów w dalszej reformie liturgicznej¹⁸.

III. „PYTANIA” OJCA ŚW. SKIEROWANE DO OJCÓW SYNODU

Na wyraźne życzenie Ojca św. Ojcom Synodu zostały przedstawione tzw. „QUAESITA PONTIFICIA”, czyli pytania Ojca św. skierowane do Ojców Synodu, a dotyczące dalszej reformy Modlitwy Eucharystycznej Kościoła¹⁹.

Pytanie I dotyczy wprowadzenia trzech nowych Modlitw Eucharystycznych do rzymskiej liturgii Mszy św.:

„Czy ojcowie uważają za stosowne, by do liturgii rzymskiej wprowadzić trzy nowe modlitwy eucharystyczne poza obowiązującym kanonem rzymskim?”.

Głosowało 183 Ojców. Za wprowadzeniem trzech nowych Modlitw Eucharystycznych do liturgii rzymskiej opowiedziało się 127 Ojców, 22 — przeciwko, a 34 — za wprowadzeniem z pewnymi uzupełnieniami. Poprawki, czyli tzw. modi brzmiały:

- 1) by obecny kanon rzymski Mszy św. cieszył się miejscem uprzywilejowanym wśród Modlitw Eucharystycznych i obowiązywał w niedziele i większe święta;
- 2) podać normy regulujące wybór odpowiedniego formularza Modlitwy Eucharystycznej;
- 3) by nowe Modlitwy Eucharystyczne były tylko dla pewnych grup wiernych dobrze przygotowanych;
- 4) przed wprowadzeniem oficjalnym do liturgii rzymskiej nowych form Modlitw Eucharystycznych przekazać je Konferencjom Biskupim do zapoznania się z nimi i pouczenia wiernych;
- 5) wprowadzić nie tylko trzy, ale więcej form Modlitw Eucharystycznych, przede wszystkim z liturgii wschodnich a Konferencjom Biskupim władzę układania nowych form Modlitwy Eucharystycznej;
- 6) także obecny kanon rzymski powinien być poprawiony, by można go z większą łatwością używać²⁰.

¹⁸ *Notitiae* 35 (1967) 365—370.

¹⁹ Por. *Synodus Episcoporum, Supplementum ad Relationem De Sacra Liturgia*, Typis Polyglottis Vaticanis 1967.

²⁰ Por. *Synodus Episcoporum, De Sacra Liturgia, Exitus manifestationis sentantiae cum recensione modorum propositorum circa quaesita in „Supplemento” Relationis contenta*, Typis Polyglottis Vaticanis 1967, str. 5—7; *Notitiae* 35 (1967) 354—355.

Dwa następne pytania Ojca św. do Ojców Synodu dotyczą pewnej modyfikacji formy konsekracji chleba i wina, by słowa konsekracji bardziej odpowiadały tekstom biblijnym i powszechnej tradycji Kościoła.

Pytanie II dotyczy uzupełnienia słowami biblijnymi słów konsekracji chleba i brzmi:

„Czy ojcowie uważają za stosowne, by w nowych modlitwach eucharystycznych formuła konsekracji chleba: *to jest ciało, które za was będzie wydane?*”²¹.

183 Ojców oddało swoje głosy. 110 Ojców wypowiedziało się za nową formułą konsekracji chleba; 12 — przeciwko, a 61 zaproponowało pewne uzupełnienia, które dotyczyły:

- 1) aby dodane słowa *...quod pro vobis tradetur* weszły nie tylko do nowych Modlitw Eucharystycznych lecz także i do kanonu rzymskiego, a to ze względu na swoje znaczenie biblijne i teologiczne; podkreślają charakter prześlągalny ofiary Chrystusa,
- 2) słowo *tradetur* należy tłumaczyć nie w znaczeniu przyszłym „będzie wydane” lecz terażniejszym zgodnie z innymi tekstami biblijnymi: „jest wydane”²².

Pytanie III dotyczy opuszczenia w formule konsekracji wina słów: „mysterium fidei — tajemnica wiary” i brzmi:

„Czy ojcowie uważają za stosowne, by w nowych modlitwach eucharystycznych formuła konsekracji wina była: *to jest bowiem kielich krwi mojej, nowego i wiecznego przymierza, która będzie wy-lana za was i za wielu na odpuszczenie grzechów*, to znaczy tak jaka była dotąd z opuszczeniem słów *tajemnica wiary?*”²³.

Głosowało 183 Ojców. Z tego 93 opowiedziało się za nową formułą konsekracji wina; 48 — przeciwko; 42 Ojców zaproponowało pewne poprawki:

- 1) aby słowa „tajemnica wiary” opuścić także i w rzymskim kanonie;
- 2) aby słowa „tajemnica wiary” nie zostały zupełnie usunięte z liturgii, lecz by były przeniesione na inne miejsce: albo do słów aklamacji wiernych po konsekracji, albo do innej modlitwy następnej;
- 3) by łacińskie słowo *effundetur* tłumaczyć jako czynność terażniejszą zgodnie z innymi tekstami biblijnymi²⁴.

Ostatnie pytanie papieża dotyczy udzielania Konferencjom Biskupim władzy wprowadzania do liturgii Mszy św. Składu Apostolskiego oprócz dotąd obowiązującego Symbolu Nicejsko-Konstantynopolitańskiego. Pytanie to brzmi:

²¹ Por. *Synodus Episcoporum, Supplementum...*, str. 8.

²² Por. *Synodus Episcoporum, De Sacra Liturgia, Exitus manifestationis...*, str. 7—8; *Notitiae* 35 (1967) 355.

²³ Por. *Synodus Episcoporum, Supplementum...*, str. 8—9.

²⁴ Por. *Synodus Episcoporum, De Sacra Liturgia, Exitus manifestationis...*, str. 8; *Notitiae* 35 (1967) 356.

„Czy ojcowie uważają za stosowne, by konferencje biskupie posiadały władzę ustalania, aby we mszy św. poza symbolem wiary nicejsko-konstantynopolitańskim mógł być także używany symbol apostolski?”²⁵.

Głosowało 183 Ojców. Za wprowadzeniem do liturgii Mszy św. Symbolu Apostolskiego wypowiedziało się 142; przeciwko — 22, a 19 zaproponowało pewne poprawki, które dotyczyły:

- 1) by władzy wprowadzania udzielała tylko Stolica Apostolska i tylko w miejscach, gdzie wierni nie umieją czytać, oraz w ściśle określonych wypadkach;
- 2) czuwać należy, aby oba Symbole zawsze były używane, i aby Symbol Nicejsko-Konstantynopolitański zawsze był używany we Mszach św. śpiewanych,
- 3) aby Symbol Apostolski wprowadzony był tylko we Mszach św. dla dzieci lub bez większej frekwencji wiernych np. w ciągu tygodnia, inne okazje;
- 4) aby dla łatwiejszego uczestnictwa wiernych każdy naród posiadał jednolite tłumaczenie Składu Apostolskiego;
- 5) czuwać nad tym, aby także Symbol Apostolski mógł być śpiewany;
- 6) wprowadzić tylko i wyłącznie Symbol Apostolski²⁶.

Rzym

KS. BOGUMIŁ LEWANDOWSKI

Ks. Roman Michałek, Ilówiec k.Poznań

KOMENTARZ PRAWNO - LITURGICZNY DO DRUGIEJ INSTRUKCJI O NALEŻYTYM WYKONANIU KONSTYTUCJI O ŚW. LITURGII

Instrukcja *Tres abhinc annos* z 4 V 1967 r., której urzędowy przekład ukazał się tego samego roku już w drugim numerze *Ruchu Biblijnego i Liturgicznego* na ss. 65—70, jest bez wątplenia jednym z ważnych etapów w dziele przeprowadzanej odnowy liturgicznej. Ponieważ Instrukcja ta wprowadza pewne zmiany do obrzędów Mszy św., dlatego dekretem z 18 V br. (a więc już po dwóch tygodniach) zatwierdzono i ogłoszono *Variationes in Ordinem Missae inducendae ad normam Instructionis S.R.C. diei 4 maii 1967* (Typis Polyglottis Vaticanis, pp. 40). Oba te dokumenty Kongregacji Obrzędów i Rady do wykonania Konstytucji o Liturgii obowiązują w całym Kościele Katolickim od dnia 29 czerwca 1967, z wyjątkiem tych postanowień, których wcielenie w życie zależy od Konferencji Episkopatu względnie od Biskupa rezydencjalnego. Oba realizują m. in.

²⁵ Por. *Synodus Episcoporum, Supplementum...*, str. 10.

²⁶ Por. *Synodus Episcoporum, De Sacra Liturgia, Exitus manifestationis...*, str. 9; *Notitiae* 35 (1967) 356.